

Nr 759

Av herr Hjalmarson m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 148, med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 september 1953 (nr 603) om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet m. m.

I proposition nr 148 till årets riksdag föreslås ytterligare lagstiftning i syfte att utvidga statens konkurrensbefrämjande verksamhet. Sålunda föreslås ändringar i lagen den 25 september 1953 (nr 603) om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet, vidare en lag om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden (som skall ersätta 1946 års lag om övervakning av konkurrensbegränsning inom näringslivet) samt en härmed sammanhängande lag angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Förslaget om ändringar i 1953 års lag innebär, att förhandling inför näringsfrihetsrådet i fortsättningen skall kunna äga rum rörande skadlig verkan av alla slag av konkurrensbegränsning mot nu endast i de fall, då konkurrensbegränsningen utgöres av en kartell eller ett monopol. Vidare föreslås att lagen kompletteras med rätt för Kungl. Maj:t att, då den skadliga verkan av en konkurrensbegränsning innebär att visst pris är uppenbart för högt med hänsyn till kostnaderna och övriga omständigheter, på hemställan av näringsfrihetsrådet förordna om högsta pris för en tid av högst ett år.

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 97 om inrättande av en statens pris- och kartellnämnd m. m. väcktes från vår sida en motion i vilken vår principiella ståndpunkt till sättet att motverka skadliga konkurrensbegränsningar redovisas. De överväganden vi i anslutning härtill gör kan sammanfattas i slutsatsen att utvidgad lagstiftning i sådant syfte endast bör ifrågakomma under förutsättning att det påvisats att praktiskt behov därav verkligen föreligger. Dessutom bör sådan lagstiftning vara möjlig att utforma med tillfredsställande grad av stringens, så att densamma kan tillämpas utan att förutsätta bedömningar av alltför utpräglat subjektiv art. Säkerhet måste därutöver föreligga för att lagstiftningen ej i praktiken får en effekt som motverkar dess uppgivna syfte.

Förslaget att utvidga näringsfrihetsrådets befogenheter, så att rådet skall kunna till förhandling upptaga andra fall av konkurrensbegränsning än så-

dana, som är att hänföra till en kartell eller ett monopol, alltså även det s. k. oligopolfallet, måste ur samtliga de synpunkter som ovan berörts anses betänkligt. Speciellt bör avseende fästas vid den omständigheten att själva begreppet »oligopol» icke kan bestämmas med sådan fasthet att en lagstiftning med denna utgångspunkt kan gestaltas så, att berättigade krav på rättssäkerhet blir tillgodosedda.

Förslaget bör alltså enligt vår mening ej leda till lagstiftning.

Vad angår tanken att vidga 1953 års lag till att innefatta även en bestämmelse, som ger Kungl. Maj:t rätt att efter förslag från näringsfrihetsrådet i vissa fall och för viss tid fastställa ett högsta pris, kan starka, principiellt grundade invändningar göras. Med fog kan dessutom göras gällande, att en företagare, som av näringsfrihetsrådet anses uttaga ett i förhållande till kostnaden och övriga omständigheter uppenbart för högt pris i det långt övervägande antalet fall kommer att falla undan för rådets mening och självantant sänka sitt pris. Behovet av en bestämmelse som den nu föreslagna synes därför i praktiken vara ytterst ringa. Å andra sidan har onekligen en bestämmelse om ett sista remedium i myndigheternas hand en försänkning i det allmänna rättsmedvetandet. En »ockerbestämmelse» anses av många vara berättigad. Syftet med en sådan föreskrift bör dock endast vara att ge samhället en möjlighet att ingripa i sådana enstaka fall, där priset på en vara till följd av ett hänsynslöst utnyttjande av en kartell- eller monopolställning hålles alldeles uppenbart oskäligt. Stadgandet måste sålunda avses för extrema fall och ej för en allmän pris- och kostnadsprövning, vilken kan leda till återinförande av en mera utbredd statlig prisreglering.

Departementschefens förslag till lag om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden kan ur vissa synpunkter anses såsom en förbättring av 1954 års priskontrollutrednings förslag till en dylik lag. Det måste sålunda hälsas med tillfredsställelse, att det nu av kommerskollegii monopolutredningsbyrå tillämpade anmaningsförfarandet föreslås komma att bibehållas även sedan den nya lagen införts. Även departementschefens uttalande, att någon ändring ej avses i monopolutredningsbyråns nuvarande praxis att i kartellregistret införa endast avtal med formliga bestämmelser om konkurrensbegränsning, är att anse som väl avvägt. Trots dessa ändringar är förslaget till uppgiftsskyldighetslag otillfredsställande utformat. Den paragraf, som reglerar förutsättningarna för utförande av särskilda undersökningar, har nämligen borttagits och i stället har paragrafen om uppgiftsskyldighet (3 § i förslaget) givits en formulering, som ger rum för en synnerligen vidsträckt tolkning. Departementschefen har härigenom nedvärderat vikten av en tydligast möjlig lagtext och uppvärderat betydelsen av Kungl. Maj:ts instruktion för den utredande myndigheten. Detta förfaringssätt framstår såsom principiellt betänkligt, eftersom Kungl. Maj:ts instruktion icke underställes riksdagen för prövning. I detta sammanhang må nämnas, att det i den tidigare nämnda 1953 års lag icke sägs något, som bort

föranleda införande i Kungl. Maj:ts instruktion för näringsfrihetsrådet av den bestämmelse, vilken stadgar, att rådet bör, i den utsträckning som prövas lämpligt, genom överläggningar med näringsorganisationer och företagare söka främja fri konkurrens inom näringslivet. En vidsträckt tolkning av en bestämmelse som den nämnda kan föranleda stor rättsosäkerhet för företagen.

Ytterligare en faktor talar starkt för att lagtexten göres så entydig som möjligt. Den nuvarande bestämmelsen i 1946 års lag om när monopolutredningsbyrån kan besluta om att särskild undersökning skall utföras för att utröna de samhällsekonomiska verkningarna av en konkurrensbegränsning, har spelat en stor roll för näringslivets självsaneringsverksamhet. Företagen har sålunda visat benägenhet att avveckla eller i vart fall modifiera sådana konkurrensbegränsningar, som på grund av sin utformning, omfattning eller tillämpning kunnat tänkas bli föremål för särskild undersökning. När detta stadgande nu föreslås utgå som en självständig paragraf i lagen, borttages ett verksamt medel för fullföljande av näringslivets dekartelliseringsverksamhet. Det är svårt att förstå att statsmakterna skulle kunna ha något intresse av att vidtaga åtgärder i syfte att motarbeta denna verksamhet, för så vitt syftet är att främja en friare konkurrens.

Av nu anförda skäl måste det anses bättre att stadgandet i 3 § förslaget till lag om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden uppdelas på två stadganden. Det ena av dessa bör innehålla bestämmelser om förutsättningarna för utförande av särskild undersökning av viss konkurrensbegränsnings samhällsekonomiska verkningar och det andra avse stadganden om den övriga uppgiftsskyldigheten.

Beträffande förslaget till lag om ändrad lydelse av 20 § lagen den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar synes intet vara att erinra.

Under återopandande av vad sålunda anförts hemställes,

A. att riksdagen måtte

1) avslå förslaget till utvidgning av lagen den 25 september 1953 (nr 603) om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet i vad denna avser en utvidgning av näringsfrihetsrådets befogenheter att till förhandling upptaga konkurrensbegränsningar;

2) antaga förslaget om införande av en högstaprisbestämelse av »ockernatur» i samma lag endast för sådana fall av konkurrensbegränsning, som är att betrakta såsom kartell- eller monopolfall;

3) antaga förslaget till lag om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden med den ändring att 3 § uppdelas på två paragrafer, den ena avseende förutsättningarna för utförandet av särskilda undersökningar rörande

de konkurrensbegränsande företagens samhällsekonomiska verkningar och den andra avseende övrig uppgiftsskyldighet;

B. att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härav föranledda författningsändringar.

Stockholm den 24 april 1956

Jarl Hjalmarson

Martin Skoglund

Alarik Hagård

Einar Hæggbloom

Leif Cassel

Elis Håstad

T. G. v. Seth

Ernst V. Staxäng